

## بررسی و تحلیل نقش مشارکت مردمی در بهسازی بافت‌های فرسوده شهری (مورد مطالعه: محله جلیلی شهر کرمانشاه)

حجت شیخی<sup>۱</sup>

استادیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران

گودرز الهیاری

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، موسسه آموزش عالی باختر ایلام، ایلام، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۶/۳۰ تاریخ صدور پذیرش: ۱۳۹۷/۰۲/۲۵

### چکیده

بافت‌های فرسوده در واقع بخش‌هایی از بافت‌های شهری است که کیفیت‌های کالبدی و کارکردی آنها کاهش یافته و یا مختل گردیده است. موضوع بهسازی بافت‌های فرسوده اصولاً امری است که بدون مشارکت ساکنین مناطق امکان‌پذیر نیست. پس می‌توان گفت برای دستیابی به توسعه پایدار مشارکت مردم در عرصه‌های اقتصادی و اجتماعی ضروری است و افزایش نقش شهروندان در امور شهری می‌تواند در ایجاد تعادل و هماهنگی لازم بین بخش‌های جامعه، نقش ارزنده‌ای را ایفا نماید. این پژوهش با هدف تحلیل نقش مشارکت مردمی در بهسازی بافت فرسوده محله جلیلی شهر کرمانشاه انجام شده، پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ روش، پیمایشی (پرسشنامه و مصاحبه) است و برای تحلیل آنها از نرم افزار SPSS استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل تمامی خانوارهای ساکن در محله جلیلی شهر کرمانشاه، می‌باشد که جمعیتی بالغ بر ۵۶۰۰ نفر را در خود جای داده است. برای انتخاب نمونه از بین ساکنان محله مورد نظر از فرمول کوکران استفاده شده است. بر این اساس تعداد ۳۵۹ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده کوچکتر از حد متوسط ارزیابی شده و می‌توان عنوان کرد، مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله در سطح مناسبی نمی‌باشد. همچنین می‌توان گفت که اعتماد به مسئولین، عامل مؤثر بر مشارکت مردمی و نبود یا کمبود تشکل‌های فرهنگی - اجتماعی مهمترین مانع مشارکت مردمی در بهسازی بافت فرسوده آن محله می‌باشند.

**واژگان کلیدی:** بافت فرسوده، بهسازی، مشارکت، اعتماد، محله جلیلی.

## مقدمه

بافت‌های فرسوده شهری در فرایند زمانی طولانی شکل گرفته و تکوین یافته و امروزه در محاصره تکنولوژی عصر حاضر و توسعه شهری جدید گرفتار شده‌اند (جهان شاهی، ۱۳۸۲: ۲۲). اگر چه این بافت در گذشته به مقتضای زمان دارای عملکردهای منطقی و سلسله مراتبی بوده ولی امروزه از لحاظ ساختاری و عملکردی دچار کمبودهایی شده و آنگونه که باید و شاید نمی‌تواند جوابگوی نیاز ساکنان خود باشد. زندگی در چنین مکان‌هایی با افسردگی، اغتشاش، هرج و مرج و فقدان مشارکت اجتماعی همراه بوده است و در یک کلام زندگی سالم شهری جریان ندارد. بر این اساس یکی از ضرورت‌های مهم شهر و شهرنشینی عصر حاضر بهسازی و نوسازی این بافت‌های شهری است (حناچی، ۱۳۷۶: ۵۱۰). موضوع بهسازی مراکز قدیمی شهرها در یکی از دو دهه اخیر مورد توجه برنامه ریزان و مدیران شهری قرار گرفته و کم و بیش اقدام‌هایی هم در این زمینه انجام شده است، ولی می‌توان ادعا کرد که خارج از روح سودجویانه که در اکثر طرح‌های بهسازی و نوسازی شهری حاکم بوده، اغلب آنها به انجام نرسیده و با مشکلات زیاد و توقف‌های طولانی روبرو بوده‌اند. اما به نظر می‌رسد، از آنجا که «مردم» در تهیه، اجرا و نظارت بر این طرح‌ها نقش جدی نداشته‌اند، طرح‌های مذکور از اهداف خود بازمانده و بهسازی قابل قبول و کارآمدی انجام نگردیده است (نقدی و کولیوند، ۱۳۹۴: ۲). با عدم «مشارکت مردم» در روند تهیه و اجرای اینگونه برنامه‌ها، می‌توان گفت که بدین ترتیب تقریباً هیچ یک از این برنامه‌ها به هدف بهسازی پایدار نرسیده‌اند. علاوه بر این می‌توان اضافه نمود که اقدامات مذکور طی سال‌های اخیر، به شدت تحت تاثیر نظام سیاسی و افت و خیزهای آن در کشور بوده است. از طرف دیگر، به نظر می‌رسد که اصلاً خود پدیده «مشارکت» نیز در نزد مسئولان برنامه ریزی و اجرایی، امری مجهول و ناشناخته است و یا دست کم، تصور نادرستی از آن در ذهن دارند و برای ایشان همواره این سوال مطرح می‌باشد که «کارهای بهسازی با مشارکت مردمی، تا چه حدی سازگاری داشته و قابل اجرا است؟» قدر مسلم این است اگر بهسازی و نوسازی بدون «مشارکت مردمی» شکل بگیرد، صورتی از اشکال خود به خودی بوده و در هر حال «بهسازی فعال» نخواهد بود (اکبرپور سراسکانرود و همکاران، ۱۳۹۰: ۶-۵).

طرح‌های ساماندهی بافت فرسوده در زمره طرح‌های تفصیلی ویژه‌ای است که می‌باید بر اساس واقعیت‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ساکنان این نوع بافت انجام گیرد. به عبارت دیگر مشارکت فعال مردم در فرایند طراحی و مردمی کردن این فرایند تحقق‌پذیری این طرح‌ها را افزایش خواهد داد (عندلیب، ۱۳۸۵: ۱۴). به این ترتیب می‌توان گفت با استفاده از الگوهای توانمندسازی و مشارکت جمعی از نیروهای همه بهره‌وران در جهت ساماندهی و تجدید ساختار بافت‌های مذکور در راستای نیل به اهداف توسعه پایدار بهره‌جست.

قدمت محله جلیلی به اواخر دوران زندیه بازمی‌گردد (امامی، ۱۳۹۵: ۱). به طور کلی فقدان یا کمبود فضاها و سرانه‌های خدماتی و رفاهی در حد استانداردهای شهری، دسترسی ضعیف به داخل بافت، آلودگی صوتی و فرسودگی بافت از مسائل و مشکلات این بافت محسوب می‌شود. همچنین به دلیل محدودیت در شبکه حمل و نقل زمینی، تسهیلات حمل و نقل ناکافی و مناسب در این محدوده کمبود فضای باز، فضای سبز و زمین بازی کودکان و دیگر نارسایی‌های از این نوع (شیخ‌الاسلامی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۲۳)، موجب بروز مشکلاتی در محدوده مورد مطالعه گردیده است.

هدف کلی این پژوهش بررسی نقش مشارکت مردم در بهسازی بافت فرسوده محله جلیلی است. علاوه بر این اهداف جزئی تری مانند شناخت عوامل موثر بر رفتارهای مشارکتی و شناسایی ابعاد مختلف مشارکت شهروندان در فرایند بهسازی بافت فرسوده محدوده مورد مطالعه در نظر گرفته می‌شود.

طرح سؤال به عنوان ارائه کننده دیدگاه اصلی یک پژوهش، در فرایند بررسی آن اهمیت ویژه‌ای دارد. با توجه به اهداف، ضرورت‌ها و نیازهای مسئله، پژوهش حاضر در پی پاسخگویی به سؤالات زیر می‌باشد:

۱. مشارکت مردم برای بهسازی بافت فرسوده محله جلیلی در چه سطحی است؟

۲. مهم‌ترین عامل موثر بر مشارکت مردم در بهسازی بافت فرسوده محله جلیلی چیست؟

۳. مهم‌ترین مانع مشارکت مردم در بهسازی بافت فرسوده محله جلیلی چیست؟

### پیشینه تحقیق

بحث مشارکت عمومی در نوسازی و بهسازی شهری برای اولین بار در اواخر قرن نوزدهم توسط پاتریک گدس در انگلستان مطرح گردید. اما به دلیل خشکی نظام برنامه ریزی آن زمان، چندان مورد توجه قرار نگرفت (ضرابی و فرید طهرانی، ۱۳۸۸: ۴۰).

در سال ۱۹۶۹، آرتور اسکفینگتون<sup>۱</sup> گزارشی تحت عنوان «مردم و برنامه ریزی» را برای دولت انگلستان تهیه نمود که طبق این گزارش، عنوان گردید برنامه ریزی باید منعکس کننده خواست مردم باشد و این امر تنها در صورت مشارکت آنان امکان‌پذیر است. این گزارش، مشارکت را به عنوان «عمل به اشتراک گذاشتن، تدوین سیاست‌ها و پیشنهادات مردم» مطرح نمود.

هال<sup>۲</sup> (۱۹۹۵) توجه به حرکت انسان در فضاهای شهری و شرایط زیستی ساکنان با مشارکت شهروندان، انجام بهسازی و نوسازی بر اساس بافت ارگانیک و سلسله مراتب عملکردی شهر قدیم و انطباق مکان و زمان در مجموعه‌های شهری با حضور مطالعات برنامه ریزی شهری در بهسازی و نوسازی شهر تاکید می‌ورزند. مایک میدلتون (۱۹۸۷) در اثری با عنوان نوسازی شهری در امریکا، مشارکت مردمی در طراحی و اجرای پروژه‌ها، توسعه و رونق گردشگری و جذب جهانگرد از سراسر دنیا، حفظ مجموعه‌های تاریخی بافت‌های قدیمی، اهمیت درک پیوستگی و تداوم زمانی برنامه‌ها در امر نوسازی و بهسازی بافت‌های شهری ذکر کرده است.

اسدیان و سیاحی (۱۳۹۰) مطالعه‌ای را با هدف بررسی مشارکت مردمی در بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده محله عامری در شهر اهواز انجام داده‌اند. نتایج مطالعه آنها نشان داد که در بافت موجود پایین بودن ابنیه و مصالح ساختمانی، پایین بودن درآمد ساکنان و عدم توانایی در نوسازی و بهسازی باعث شده که این بافت‌ها روز به روز بر مشکلاتشان افزوده گشته و به مکان‌های آشفته تبدیل شوند و باز زنده‌سازی بافت قدیم عامری تنها با مشارکت مردم امکان‌پذیر است.

موحد و همکاران (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای با هدف بازسازی بافت‌های فرسوده در شهر اهواز با استفاده از مشارکت سازمان‌های مردم نهاد، نشان داده‌اند تقویت ارزش‌های فرهنگی و قومی منجر به تقویت مشارکت و فعال کردن

<sup>۱</sup> Arthur Skeffington

<sup>۲</sup> Hall

سازمان‌های مردم نهاد در نوسازی و بهسازی بخش مرکزی اهواز خواهد شد و عدم شکل‌گیری نهادهای مردمی همراه با تحولات اجتماعی و قومی مردم در سال‌های اخیر باعث شده است که جریان مشارکت در بهسازی و نوسازی محله رو به کاهش بگذارد.

وارثی و همکاران (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای به بررسی نقش شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت‌ها فرسوده شهری در منطقه ۶ شهری اصفهان پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد، بین میزان امکانات و خدمات در محله با میزان مشارکت مردم ارتباط معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین زمینه‌های اعتمادسازی با میزان مشارکت مردم در بهسازی و نوسازی محله ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

از این رو می‌توان گفت ادبیات موجود متغیرهای تاثیرگذار بر مشارکت مردم در نوسازی و بهسازی بافت فرسوده (متغیرهای ساختاری و نهادی، همبستگی اجتماعی، نهادهای محلی و مذهبی، تعامل مدیران و شهروندان و...) را به صورت یکپارچه مورد بررسی و تحلیل قرار نداده‌اند.

### مبانی نظری

بافت شهر، عبارت است از در هم تنیدگی فضاها و عناصر شهری به تبع شرایط طبیعی، بویژه توپوگرافی و اقلیم که به طور فشرده یا گسسته و با نظم خاص در محدوده شهر، یعنی بلوکها و محلات شهری جایگزین شده‌اند (فرید، ۱۳۷۳: ۹۶). بر اساس تعریف شورای عالی شهرسازی و معماری بافت فرسوده به عرصه‌هایی از محدوده قانونی شهر اطلاق می‌شود که به دلیل فرسودگی کالبدی، عدم برخورداری مناسب از دسترسی سواره، تاسیسات، خدمات و زیرساختهای شهری آسیب پذیر بوده، از ارزش مکانی، محیطی و اقتصادی نازلی برخوردار است (حبیبی، ۱۳۸۶: ۲۰).

از دیدگاه وزارت مسکن و شهرسازی سه رویکرد مداخله در بافت‌های فرسوده با عناوین بهسازی، نوسازی و بازسازی مطرح شده که در هرکدام از آنها نوع برخورد با بافت‌های فرسوده شکل متفاوتی به خود می‌گیرد (محمدمرادی، ۱۳۸۲: ۵). جهت سامان مند کردن و بهبود اوضاع بافت‌های فرسوده در کنار انواع مداخلات نوگرایانه، فرهنگ گرایانه و فراننوگرایانه رویکرد دیگری با عنوان مداخله مردم گرایانه وجود دارد که موضوع اصلی مقاله حاضر نیز می‌باشد. این نوع مداخله متأثر از نظریه‌های شهرسازی مشارکتی آخرین دهه‌های قرن بیستم میلادی است که هدف آن، بالا بردن میزان مشارکت مردم در تغییرات سازمان فضایی شهر است. مداخله مردم گرایانه، مخاطبان اصلی هر نوع مداخله‌ای را مردم و ساکنان محدوده‌های مورد عمل می‌داند. بنابراین قبل از هر گونه مداخله‌ای، باید به نظرات مردم توجه داشت و پس از بررسی آنها، مداخله در بافت با همکاری مردم صورت پذیرد. مشارکت هرچند مفهوم تازه‌ای نبوده و انسان همواره به مشارکت فزاینده روی آورده، اما از نیمه دوم قرن بیستم این مفهوم با نگرشی نو به موضوعی کلیدی بدل شده است. واقعیت امر این است که گذر به شیوه مشارکتی اداره امور و برنامه ریزی برای آن ضروری و گریزناپذیر است؛ زیرا هم ظرفیت‌ها برای مشارکت بالا رفته است و هم مسائل پیچیده تر از آن هستند که به وسیله تعداد معدودی قابل حل باشند (سعیدی، ۱۳۸۲: ۱).

واژه مشارکت از حیث لغوی به معنای درگیری و تجمع برای منظوری خاص می‌باشد. در مورد معنای لغوی آن بحث‌های فراوانی شده است ولی در مجموع می‌توان جوهره اصلی آن را درگیری، فعالیت و تأثیرپذیری دانست (علوی

تبار، ۱۳۷۹: ۱۵). مشارکت مردم به معنای شرکت داوطلبانه و ارادی آنها در فرآیند توسعه است، مشارکت مردم در روند توسعه از چنان اعتباری برخوردار است که توسعه را معادل مشارکت دانسته‌اند (ابراهیم‌زاده، ۱۳۷۷: ۲). در حالی که حکومت‌ها و بنگاه‌ها به مشارکت از نقطه نظر ابزاری یا توسعه‌ای نگاه می‌کنند، خود مردم به طور فزاینده‌ای آن را یک حق یا فرصت برای خود می‌انگارند. آنها استدلال می‌نمایند که مشارکت کردن در تصمیماتی که شرایط زندگی و کار آنها را در خانه و محله شان تحت تاثیر قرار می‌دهد، نه تنها «یک توسعه خوب» بلکه اساسی‌ترین حق انسانی آنهاست (Habittat, 1996: 3). به واسطه مشارکت مردم در فرایند توسعه شهری، مدیران شهری بهتر می‌توانند مسائل و نارسایی‌های اجتماعی شهر را شناخته و در جهت حل آن و نهایتاً بهسازی و توسعه شهری اقدام نمایند (رزمجویی، ۱۳۸۲: ۷). در واقع مشارکت عنصری کلیدی در فرایند توسعه پایدار تلقی می‌شود و از آن به عنوان حلقه گمشده فرایند توسعه پایدار یاد می‌شود (جمعه پور، ۱۳۷۹: ۷۶). این مفهوم کلیدی، امروزه در کلیه زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی، مدیریتی و... مطرح می‌شود و توسعه سریع و روزافزون آن، مدیون این حقیقت است که دولتمردان درک کرده‌اند، گستردگی و پیچیدگی ابعاد زندگی مدرن، فراتر از توانایی ایشان برای شناسایی و غلبه بر آن است. از آنجا که مشارکت در حوزه شهرسازی و طراحی شهری، فرایندی است که عموم مردم را در ارتباط با تغییرات شهر، دخیل می‌نماید. لذا به نظر می‌رسد که استفاده از آن در تمامی جوانب زندگی شهری، یکی از کلیدهای توسعه می‌باشد و انعکاس این امر در حوزه مرمت شهری، اتکا به همیاری مردم و استفاده از رویکرد مشارکت جویانه در بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده خواهد بود (ضرابی و فرید طهرانی، ۱۳۸۸: ۴۰). زمانی که هدف بسترسازی برای مشارکت شهروندی و بالابردن سطوح دموکراسی و آزادی‌های مدنی است، ابتدایی‌ترین گام جلب اعتماد بازیگران عرصه‌های عمومی خواهد بود (Sabatier & Shaw, 2009: 61-64).

و در این راستا، مدیریت شهری و اداره مردمی شهرها زمانی محقق خواهد شد که مشارکت مردم در تمام لایه‌های مدیریتی دیده شود و برای نائل آمدن به چنین چشم اندازی، جلب اعتماد مردم در رأس اقدامات قرار خواهد داشت (Leach, Pelkey & Sabatier, 2002: 645-670).

#### روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ روش، پیمایشی (پرسشنامه و مصاحبه) است. اطلاعات مورد نیاز این پژوهش از دو روش اسنادی و میدانی به دست آمد. جامعه آماری شامل تمامی خانواده‌های ساکن در محله جلیلی شهر کرمانشاه، می‌باشد و جمعیتی بالغ بر ۵۶۰۰ نفر را در خود جای داده است. برای انتخاب نمونه از بین ساکنان محله مورد نظر از فرمول کوکران استفاده شده است. بر این اساس تعداد ۳۵۹ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شد. متغیرهای این پژوهش، در رابطه با مشارکت مردم در بهسازی بافت فرسوده محدود مورد مطالعه با استفاده از طیف پنج گزینه ای لیکرت در نظر گرفته شده‌اند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS استفاده شده است. داده‌ها به دو صورت توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شدند و متناسب با نوع داده‌ها از آزمون‌های توصیفی شاخص‌های پراکنش مرکزی (میانگین، مد و میانه) و شاخص‌های پراکندگی (دامنه تغییرات، واریانس و انحراف معیار) و آزمون‌های استنباطی T تک نمونه‌ای و فرید من استفاده شده است.

### قلمرو جغرافیایی تحقیق

محله جلیلی یکی از محلات قدیمی شهر کرمانشاه بوده که تقریباً در محدوده مرکز شهر قرار دارد. قدمت محله جلیلی به اواخر دوران زندیه بازمی‌گردد. در این محله خانه‌هایی به قدمت ۱۰۰ تا ۱۵۰ سال وجود دارند. محله جلیلی در واقع به پهنه‌ای تاریخی اطلاق می‌شود که از سمت شمال به خیابان امیری (کاشیکاری)، از سمت غرب به خیابان مدرس (سپه)، از سمت شرق به خیابان جلیلی و میدان آقا شیخ‌هادی جلیلی (میدان لاهوتی)، و از جنوب به خیابان نواب (رشیدیاسمی) محدود می‌شود. جمعیت محله نزدیک به ۵۶۰۰ نفر تخمین زده می‌شود. این محله به مساحت ۶۴/۳۲ هکتار، نزدیک به ۱۲ درصد هسته تاریخی ۲۸۵ هکتاری شهر کرمانشاه را تشکیل می‌دهد.



شکل ۱- موقعیت جغرافیایی محله جلیلی شهر کرمانشاه

### نتایج تحقیق

#### الف- نتایج توصیفی

بر اساس اطلاعات به دست آمده ۳۵/۴ درصد نمونه مورد مطالعه زن و ۶۴/۶ درصد آنها مرد بودند. میانگین سنی نمونه‌های آماری ۳۶/۹۱ سال با انحراف میانگین ۷/۶۸ می‌باشد. لازم به ذکر است که بزرگ‌ترین و کوچک‌ترین نمونه‌ی مورد مطالعه به لحاظ سن به ترتیب ۵۹ سال و ۲۴ سال بود. که رده سنی کمتر از ۳۰ سال (۲۴/۲ درصد) و رده بیشتر از ۵۵ سال (۵/۶ درصد) به ترتیب بیش‌ترین و کمترین فراوانی را دارا بودند. توزیع سطح تحصیلات شهروندان مورد مطالعه نشان می‌دهد که ۷/۲ درصد بی‌سواد، ۶/۱ درصد دارای مدرک ابتدایی، ۷/۸ درصد دارای مدرک راهنمایی، ۳۳/۱ درصد دارای مدرک دیپلم و ۴۵/۷ درصد دارای مدرک بالاتر از دیپلم می‌باشند. ۶۷/۷ درصد متأهل و بقیه یعنی ۳۲/۳ درصد مجرد می‌باشند. توزیع وضعیت شغلی نشان می‌دهد که ۱/۹ درصد بیکار، ۱۲/۸ درصد شاغل در بخش دولتی، ۵۰/۱ درصد شاغل در بخش خصوصی، ۳۰/۴ درصد دارای شغل آزاد و سایر ۴/۷ درصد می‌باشند. متوسط سطح درآمد ماهانه ۱۵/۳ درصد نمونه مورد مطالعه کمتر از ۵۰۰ هزار تومان، ۵/۶ درصد

۵۰۰ تا ۷۵۰ هزار تومان، ۱۵/۶ درصد ۷۵۰ هزار تا ۱ میلیون تومان، ۳۸/۴ درصد ۱ میلیون تا ۱ میلیون و ۲۵۰ هزار تومان و ۲۵/۱ درصد نیز دارای درآمدی بالاتر از ۱ میلیون و ۲۵۰ هزار تومان می‌باشند. توزیع وضعیت سال‌های اقامت شهروندان مورد مطالعه در محله جلیلی شهر کرمانشاه، نشان می‌دهد که ۶۷ درصد کمتر از ۵، ۱۲/۳ درصد ۵ تا ۱۰ سال، ۱۷ درصد ۱۰ تا ۱۵ سال، ۲۰/۹ درصد ۱۵ تا ۲۰ سال و ۴۳/۱ درصد نیز بیش از ۲۰ سال است که در محله جلیلی زندگی می‌کنند. ۷۴/۱ درصد نمونه مورد مطالعه عنوان کرده‌اند که وضعیت مالکیت مسکن (محل زندگی آنها) از نوع ملکی بوده و ۲۵/۹ درصد نیز مسکن آنها از نوع اجاره‌ای می‌باشند.

جدول ۱- ویژگی‌های توصیفی جامعه آماری

متغیر	نوع متغیر	تعداد	درصد	متغیر	نوع متغیر	تعداد	درصد	
جنسیت	مرد	۱۲۷	۳۵/۴	وضعیت	متأهل	۱۱۶	۳۲/۳	
	زن	۲۳۲	۶۴/۶	تأهل	مجرد	۲۴۳	۶۷/۷	
سن	کمتر از ۳۰ سال	۸۷	۲۴/۲	درآمد	کمتر از ۵۰۰ هزار تومان	۵۵	۱۵/۳	
	۳۰-۳۵	۷۹	۲۲		۵۰۰-۷۵۰ هزار تومان	۲۰	۵/۶	
	۳۵-۴۵	۸۵	۲۳/۷		۷۵۰ هزار تا ۱ میلیون	۵۶	۱۵/۶	
	۴۵-۵۰	۵۷	۱۵/۹		یک میلیون تا یک میلیون و ۲۵۰ هزار	۱۳۸	۳۸/۴	
تحصیلات	۵۰-۵۰	۳۱	۸/۶	مالکیت	بیشتر از یک میلیون و ۲۵۰ هزار تومان	۹۰	۲۵/۱	
	بیشتر از ۵۰ سال	۲۰	۵/۶		کمتر از ۵ سال	۲۴	۶/۷	
	بی سواد	۲۶	۷/۲		مدت	۵-۱۰	۴۴	۱۲/۳
	ابتدایی	۲۲	۶/۱		اقامت	۱۰-۱۵	۶۱	۱۷
	راهنمایی	۲۸	۷/۸		۱۵-۲۰	۷۵	۲۰/۹	
	دیپلم	۱۹	۳۳/۱		بیشتر از ۲۰ سال	۱۵۵	۴۳/۱	
شغل	بالاتر از دیپلم	۱۶۴	۴۵/۷	جمع	ملکی	۲۶۶	۷۴/۱	
	شاغل دولتی	۴۶	۱۲/۸		اجاره‌ای	۹۳	۲۵/۹	
	شاغل بخش خصوصی	۱۸۰	۵۰/۱					
	آزاد	۱۰۹	۳۰/۴					
	بیکار	۷	۱/۹					
	سایر	۱۷	۴/۷					

منبع: یافته‌های پژوهش

### وضعیت مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی شهر کرمانشاه

برای مشخص شدن اینکه شهروندان مورد مطالعه در چه زمینه‌هایی بیشترین مشارکت را داشته و یا اینکه در چه زمینه‌های بیشترین تمایل به مشارکت را دارند، از ضریب تغییرات (C. V) استفاده شده است. نتایج مربوط به اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به مهم‌ترین زمینه مشارکت شهروندان حاکی از آن است که به ترتیب گویه‌های «تمایل خانواده شما برای مشارکت در انجام فعالیت‌های عمرانی محله» (میانگین: ۴/۸۴ و انحراف معیار ۰/۴۵)، «مشارکت در مسائل اجتماعی - فرهنگی محله» (میانگین: ۴/۶۲ و انحراف معیار ۰/۷۱۴)، «مشارکت در مسائل اقتصادی و کمک‌های مالی محله» (میانگین: ۴/۵۶ و انحراف معیار ۰/۷۳۷) و «تمایل برای واگذاری ملک خود جهت نوسازی و بهسازی محله» (میانگین: ۳/۹۹ و انحراف معیار ۱/۱۴) از سایر گویه‌ها از نظر افراد مورد مطالعه دارای اهمیت بیشتر است (جدول ۲).

جدول ۲- بررسی وضعیت مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی شهر کرمانشاه

مشارکت	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	رد
میزان تمایل خانواده شما برای مشارکت در انجام فعالیت‌های عمرانی محله	۰/۶	۰	۱/۷	۱۱/۱	۸۶/۶	۴/۸۴	۰/۴۵	۰/۰۹۳	۱
میزان مشارکت شما در مسائل اجتماعی - فرهنگی محله	۰/۳	۱/۴	۷/۸	۱۷	۷۳/۵	۴/۶۲	۰/۷۱۴	۰/۱۵۵	۲
میزان مشارکت شما در مسائل اقتصادی و کمک‌های مالی محله	۰/۳	۱/۹	۷/۲	۲۲/۳	۶۸/۲	۴/۵۶	۰/۸۳۷	۰/۱۶۲	۳
میزان تمایل شما برای واگذاری ملک خود جهت نوسازی و بهسازی محله	۳/۶	۱۰/۹	۱۰/۹	۳۲	۴۲/۶	۳/۹۹	۱/۱۴	۰/۲۸۶	۴
میزان تمایل شما برای مشارکت در نوسازی و بهسازی محله خود	۱/۷	۱۳/۶	۲۰/۹	۲۷/۶	۳۶/۲	۳/۸۳	۱/۱۱	۰/۲۹۱	۵
میزان مشارکت شما در پاکسازی محله	۹/۲	۷/۵	۷/۸	۱۴/۲	۶۱/۳	۴/۱۱	۱/۳۴	۰/۳۲۷	۶
میزان مشارکت شما در انتخابات	۸/۴	۸/۴	۱۷/۳	۳۰/۶	۳۵/۴	۳/۷۶	۱/۲۴	۰/۳۳۲	۷
مشارکت در بخش اجرایی بهسازی و بازسازی بافت فرسوده	۰/۳	۷۳/۵	۷/۸	۱۷	۱/۴	۲/۴۶	۰/۸۲۴	۰/۳۳۵	۸
میزان مشارکت شما در سازمان‌های غیردولتی	۷	۱۲/۸	۱۳/۹	۲۵/۳	۴۰/۹	۳/۸۱	۱/۲۸	۰/۳۳۸	۹
میزان مشارکت شما در جلسات اولیا و مربیان	۹/۲	۲۱/۷	۱۰/۹	۲۱/۴	۳۶/۸	۳/۵۵	۱/۴	۰/۳۹۶	۱۰
میزان همکاری شما با اهالی محل برای رفع مشکلات عمرانی محله	۸/۶	۲۴/۸	۱۶/۴	۱۹/۵	۳۰/۶	۳/۳۹	۱/۳۶	۰/۴۰۳	۱۱
میزان مشارکت در بحث مالی و سرمایه‌ای در بهسازی و بازسازی بافت فرسوده	۱۷/۳	۲۵/۱	۳۰/۱	۲۲/۳	۵/۳	۲/۸۳	۱/۱۴	۰/۴۱۹	۱۲
میزان مشارکت شما در امور مذهبی (محله - شهر)	۱۵/۳	۱۹/۸	۱۴/۵	۲۱/۲	۲۹/۲	۳/۲۹	۱/۴۵	۰/۴۴۲	۱۳
میزان تمایل شما برای در اختیار قرار دادن نیروی انسانی در جهت نوسازی و بهسازی محله	۱۲/۸	۲۹/۸	۱۱/۴	۲۴	۲۲	۳/۱۳	۱/۳۸	۰/۴۴۳	۱۴
میزان فعالیت شما در بسیج	۱۱/۷	۳۳/۷	۱۲/۵	۲۲	۲۰/۱	۳/۰۵	۱/۳۵	۰/۴۴۴	۱۵
میزان مشارکت شما در کانون‌های فرهنگی	۲۱/۲	۳۱/۲	۱۸/۷	۱۳/۶	۱۵/۳	۲/۷۱	۱/۳۵	۰/۴۴۹	۱۶
میزان مشارکت شما در در انجمن‌های خیریه	۱۷/۹	۲۲/۹	۱۸/۷	۱۷/۹	۲۲/۶	۳/۰۴	۱/۴۲	۰/۴۶۹	۱۷
مشارکت در تعاونی‌های مسکن	۲۳/۴	۳۰/۱	۲۸/۱	۱۱/۱	۷/۲	۲/۴۹	۱/۱۷	۰/۴۷۱	۱۸
میزان مشارکت شما در اتحادیه‌ها	۲۰/۱	۲۵/۳	۲۲	۱۳/۴	۱۹/۲	۲/۸۶	۱/۳۹	۰/۴۸۸	۱۹
میزان مشارکت شما در انجمن‌های باری رساندن به همشهریان	۱۸/۱	۲۷/۶	۱۵/۹	۱۳/۶	۲۴/۸	۲/۹۹	۱/۴۶	۰/۴۸۹	۲۰

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج کلی وضعیت مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی در جدول ۳ مشاهده می‌شود، براساس نتایج بدست آمده به‌صورت کلی می‌توان عنوان نمود، ۴۱/۵ درصد از شهروندان میزان مشارکت یا تمایل به مشارکت در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده مورد مطالعه در سطح ضعیف و خیلی ضعیف بوده و ۳۷ درصد نیز میزان مشارکت یا تمایل به مشارکت خود را در سطح متوسط ارزیابی کرده‌اند. همچنین، ۲۱/۵ درصد میزان مشارکت یا تمایل به مشارکت خود در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده مورد مطالعه را در سطح زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند.

جدول ۳- توزیع درصد فراوانی وضعیت کلی مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی

خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
۱۰/۹	۳۰/۶	۳۷	۱۸/۴	۳/۱

منبع: یافته‌های پژوهش

### عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی شهر کرمانشاه

جدول (۴) گویه‌های مربوط به عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی از نظر شهروندان را نشان می‌دهد که برای مشخص شدن مهمترین عوامل مؤثر بر مشارکت از ضریب تغییرات (C. V) استفاده شده است. نتایج مربوط به اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به مهم‌ترین عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده از نظر شهروندان مورد مطالعه حاکی از آن است که به‌طور کلی به‌ترتیب گویه-



های «اعتماد مردم به مسئولین» (میانگین: ۴/۰۸ و انحراف معیار ۱/۳۵)، «برگزاری جلسات منظم گفتگو مسئولین با مردم در رابطه با بهسازی بافت‌های فرسوده» (میانگین: ۴/۲ و انحراف معیار ۱/۳۸)، «ارائه اخبار لازم به ساکنین در مورد تسهیلات ویژه بهسازی بافت‌های فرسوده» (میانگین: ۴/۱۱ و انحراف معیار ۱/۳۷) و «روحیه مشارکتی در بین ساکنین» (میانگین: ۴/۱۳ و انحراف معیار ۱/۴۲) از سایر گویه‌ها از نظر افراد مورد مطالعه دارای اهمیت بیشتر است.

جدول ۴- عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی شهر کرمانشاه

ردیف	عوامل مؤثر بر مشارکت	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
۱	اعتماد مردم به مسئولین	۹/۷	۵/۸	۱۰/۹	۱۲/۸	۶۰/۷	۴/۰۸	۱/۳۵	۰/۳۳
۲	برگزاری جلسات منظم گفتگو مسئولین با مردم در رابطه با بهسازی بافت‌های فرسوده	۱۲/۳	۳/۶	۳/۳	۱۳/۴	۶۷/۴	۴/۲	۱/۳۸	۰/۳۳
۳	ارائه اخبار لازم به ساکنین در مورد تسهیلات ویژه بهسازی بافت‌های فرسوده	۹/۷	۷/۲	۸/۶	۱۰/۳	۶۴/۱	۴/۱۱	۱/۳۷	۰/۳۳۴
۴	روحیه مشارکتی در بین ساکنین	۱۲/۸	۵/۳	۳/۱	۱۳/۶	۶۵/۲	۴/۱۳	۱/۴۲	۰/۳۴۵
۵	تعلق ساکنین به محله و فضای قدیمی آن	۱۳/۶	۳/۹	۵/۳	۱۳/۴	۶۳/۸	۴/۰۹	۱/۴۳	۰/۳۵۱
۶	تعیین تکلیف حقوقی املاک مورد نظر	۱۲	۵/۳	۱۲/۳	۱۵/۹	۵۴/۶	۳/۹۵	۱/۴	۰/۳۵۴
۷	فعالیت مناسب و منظم تشکل‌های مردمی فرهنگی - اجتماعی در محله مورد نظر	۸/۶	۱۲/۸	۱۸/۱	۱۲/۳	۴۸/۲	۳/۷۸	۱/۳۷	۰/۳۶۴
۸	اطلاع‌رسانی سازمان‌های مربوطه جهت افزایش آگاهی ساکنین از روش‌های مشارکت در زمینه بهسازی بافت فرسوده	۷/۸	۱۵/۹	۱۴/۸	۱۴/۲	۴۷/۴	۳/۷۷	۱/۳۸	۰/۳۶۶
۹	تشکیل تشکل‌های مردمی فرهنگی - اجتماعی در محله مورد نظر فراهم آورد مقدمات لازم از طرف مسئولین شهری برای برگزاری جلسات هم‌اندیشی ساکنین محله باهم برای بهسازی و بازسازی بافت فرسوده	۹/۷	۱۴/۸	۱۸/۴	۱۸/۱	۳۹	۳/۶۳	۱/۳۷	۰/۳۸
۱۰	پرداخت بخشی از هزینه‌های بهسازی از طرف دولت	۰/۳	۳۹/۶	۷/۸	۱۶/۷	۳۵/۷	۳/۴۹	۱/۳۳	۰/۳۸۲
۱۱	درآمد مناسب و ثابت خانوارها	۱۶/۲	۷	۱۰/۹	۱۰/۹	۵۵/۲	۳/۸۱	۱/۵۳	۰/۴۰۳
۱۲	ارائه تسهیلات بانکی ویژه بهسازی با بهره کم	۱۴/۸	۱۳/۹	۱۵	۱۵/۹	۴۰/۴	۳/۵۳	۱/۴۹	۰/۴۳۳
۱۳	مشارکت‌دادن مردم محله در برنامه‌ریزی برای چگونگی بهسازی بافت‌های فرسوده	۱۵/۹	۱۶/۴	۱۰/۹	۱۲/۵	۴۴/۳	۳/۵۲	۱/۵۵	۰/۴۴۱
۱۴		۲۰/۶	۷	۱۱/۱	۱۱/۴	۴۹/۹	۳/۶۳	۱/۶۱	۰/۴۴۵

منبع: یافته‌های پژوهش

### موانع مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی شهر کرمانشاه

جدول (۵) گویه‌های مربوط به مهم‌ترین موانع مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی از نظر شهروندان را نشان می‌دهد که برای مشخص شدن مهم‌ترین موانع مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده از ضریب تغییرات (C. V) استفاده شده است. نتایج مربوط به اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به مهم‌ترین موانع مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده از نظر شهروندان مورد مطالعه حاکی از آن است که به ترتیب گویه‌های «کمبود اعتبارات مخصوص توسعه بافت‌های فرسوده» (میانگین: ۴/۲۲ و انحراف معیار ۱/۱۴)، «هزینه زیاد مصالح ساختمانی و ساخت و ساز» (میانگین: ۳/۶۲ و انحراف معیار ۱/۱۷)، «عدم فعالیت مناسب تشکل‌های مردمی فرهنگی - اجتماعی در محله مورد نظر» (میانگین: ۲/۸۷ و انحراف معیار ۰/۹۶۴) و «عدم دسترسی ماشین‌آلات به مرکز محله» (میانگین: ۳/۶۳ و انحراف معیار ۱/۲۲) از سایر گویه‌ها از نظر افراد مورد مطالعه دارای اهمیت بیشتر است.

جدول ۵- موانع مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی شهر کرمانشاه

موانع مشارکت	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	رتبه
کمبود اعتبارات مخصوص توسعه بافت‌های فرسوده	۵/۶	۳/۶	۱۲	۲۰/۶	۵۸/۲	۴/۲۲	۱/۱۴	۰/۲۷	۱
هزینه زیاد مصالح ساختمانی و ساخت و ساز	۷/۵	۱۰/۹	۱۷/۳	۴۰/۹	۲۳/۴	۳/۶۲	۱/۱۷	۰/۳۲۴	۲
عدم فعالیت مناسب تشکل‌های مردمی فرهنگی - اجتماعی در محله مورد نظر	۷/۲	۲۷/۶	۳۹/۳	۲۲	۳/۹	۲/۸۷	۰/۹۶۴	۰/۳۳۵	۳
عدم دسترسی ماشین‌آلات به مرکز محله	۵/۶	۱۸/۴	۱۱/۱	۳۶/۵	۲۸/۴	۳/۶۳	۱/۲۲	۰/۳۳۷	۴
نبود یا کمبود تشکل‌های مردمی فرهنگی - اجتماعی در محله مورد نظر	۵/۳	۲۶/۲	۳۴/۸	۲۴/۵	۹/۲	۳/۰۶	۱/۰۴	۰/۳۴	۵
عدم امکان دسترسی به بافت مرکزی محله از تمام نقاط شهر	۱۱/۴	۵/۸	۱۷/۸	۳۹/۸	۲۵/۱	۳/۶۱	۱/۲۴	۰/۳۴۴	۶
عدم توانایی مالی ساکنین در بازپرداخت تسهیلات	۶/۷	۱۵/۹	۳۰/۶	۱۵	۳۱/۸	۳/۴۹	۱/۲۶	۰/۳۶۳	۷
عدم برگزاری جلسات هم‌اندیشی ساکنین محله باهم برای بهسازی و بازسازی بافت فرسوده	۱۲/۵	۸/۹	۱۳/۶	۳۷/۶	۲۷/۳	۲/۵۸	۱/۳۱	۰/۳۶۷	۸
عدم آگاهی ساکنین از روش‌های مشارکت در زمینه بهسازی بافت فرسوده	۱۱/۱	۱۰/۶	۲۷	۲۴/۲	۲۷	۳/۴۵	۱/۲۹	۰/۳۷۵	۹
تسهیلات پایین بانکی و بهره بالای بانکی تسهیلات ویژه بهسازی	۱۳/۴	۸/۴	۷/۲	۹/۵	۶۱/۶	۳/۹۷	۱/۴۹	۰/۳۷۶	۱۰
عدم نظرخواهی ساکنین محله در برنامه‌ریزی‌ها	۶/۷	۳۲	۳۸/۲	۹/۲	۱۳/۹	۲/۹۲	۱/۱۱	۰/۳۸	۱۱
عدم آگاهی ساکنین از تسهیلات ویژه بهسازی بافت‌های فرسوده	۱۳/۱	۲۴/۸	۳۵/۱	۲۱/۷	۵/۳	۲/۸۱	۱/۰۸	۰/۳۸۴	۱۲
عدم نفوذپذیری مناسب سواره‌ها	۱۰	۱۸/۴	۲۸/۴	۲۱/۲	۲۲	۳/۲۶	۱/۲۶	۰/۳۸۸	۱۳
ایجاد گرد و غبار در محله به علت معابر و کوچه‌های خاکی و تنگ	۲۴/۲	۴۵/۷	۲۴/۵	۵/۶	۰	۲/۱۱	۰/۸۳۶	۰/۳۹۶	۱۴
هزینه بالای عوارض ساختمانی و تراکم	۸/۶	۲۴/۸	۱۶/۴	۱۹/۵	۳۰/۶	۳/۳۹	۱/۳۶	۰/۴۰۳	۱۵
درآمد پایین خانوارها	۸/۶	۲۴/۸	۱۶/۴	۱۹/۵	۳۰/۶	۳/۳۹	۱/۳۶	۰/۴۰۳	۱۶
نبود تجهیزات مناسب برای بهسازی و بازسازی بافت فرسوده در محله	۱۱/۷	۲۸/۱	۵/۸	۳۸/۷	۱۵/۶	۳/۱۸	۱/۳۱	۰/۴۱۳	۱۷
تعلق بالای ساکنین به محله و فضای قدیمی آن	۱۲/۸	۳۶/۸	۱۹/۵	۱۹/۸	۱۱/۱	۲/۷۹	۱/۲۱	۰/۴۳۶	۱۸
عدم مشارکت دادن مردم محله در برنامه‌ریزی برای چگونگی بهسازی بافت‌های فرسوده	۱۹/۸	۳۳/۱	۱۰/۶	۲۵/۶	۱۰/۹	۲/۷۵	۱/۳۲	۰/۴۸۱	۱۹
عدم پرداخت به موقع عوارض شهرداری	۲۲	۲۴/۵	۱۲	۲۵/۶	۱۵/۹	۲/۸۸	۱/۴۱	۰/۴۹۱	۲۰
نداشتن شغل مناسب سرپرست خانوار	۲۱/۲	۳۱/۲	۱۸/۷	۱۳/۶	۱۵/۳	۲/۷۱	۱/۳۵	۰/۴۹۹	۲۱
عدم اطلاع‌رسانی به موقع و دقیق دولت درباره روش‌های بهسازی و بازسازی بافت‌های فرسوده	۲۸/۷	۱۷/۳	۱۸/۱	۲۷	۸/۹	۲/۷	۱/۳۶	۰/۵۰۶	۲۲
پایین بودن سطح سواد ساکنان محله	۲۱/۴	۲۷/۹	۱۵/۳	۱۳/۴	۲۲	۲/۸۷	۱/۴۶	۰/۵۰۹	۲۳
مشخص نبودن وضعیت حقوقی املاک مورد نظر	۲۱/۴	۲۷/۹	۱۵/۳	۱۳/۴	۲۲	۲/۸۷	۱/۴۶	۰/۵۰۹	۲۴
عدم برگزاری جلسات گفتگو مسئولین با مردم در رابطه با بهسازی بافت‌های فرسوده	۳۹/۳	۴۰/۱	۸/۴	۴/۵	۷/۸	۲/۰۱	۱/۱۶	۰/۵۸	۲۵
غالب بودن مسائل قومیتی	۴۱/۵	۲۳/۱	۴/۷	۱۴/۸	۱۵/۹	۲/۴۲	۱/۵۷	۰/۶۴۸	۲۶

منبع: یافته‌های پژوهش

## ب- نتایج استنباطی

برای بررسی مشارکت مردم و تمایل آنها برای بهسازی از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است. بر اساس این آزمون، عدد ۳ به‌عنوان میانه نظری با میانگین وضعیت کلی مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی مقایسه گردید. با توجه به نتایج جدول ۶ مشاهده می‌شود که t به‌دست آمده ۵/۳۵- و معنی‌دار بوده، و علامت منفی نشان می‌دهد میانگین متغیر مورد بررسی کوچکتر از میانه‌ی نظری یا نمره‌ی ملاک می‌باشد. به‌عبارتی میانگین مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی از میانه‌ی نظری مورد نظر در سطح ۹۵ درصد معنی‌داری (یا خطای ۵ درصد) کوچکتر است. بنابراین، مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت

فرسوده محله جلیلی کوچکتر از حد متوسط ارزیابی شده و می‌توان عنوان کرد، مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی در سطح مناسبی نمی‌باشد.

جدول ۶- نتایج آزمون T تک‌نمونه‌ای وضعیت کلی مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی شهر کرمانشاه

95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	sig	Df	t
Upper	Lower				
-۰/۱۷۶	-۰/۳۸	-۰/۲۷۸	۰/۰۰۰	۳۵۸	-۵/۳۵

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج بدست آمده در جدول (۷)، می‌توان عنوان کرد که در سطح ۹۹ درصد اطمینان بین عوامل مؤثر بر مشارکت مردمی در بهسازی بافت فرسوده محله جلیلی به لحاظ اهمیت از نظر جامعه مورد بررسی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. به عبارتی از نظر افراد مورد مطالعه بعضی از عوامل بر مشارکت افراد در بهسازی بافت فرسوده محله مورد نظر دارای اهمیت بیشتری نسبت به سایر عوامل هستند. همچنین، براساس میانگین رتبه‌ای بدست آمده می‌توان گفت که اعتماد به مسئولین، مهم‌ترین عامل مؤثر بر مشارکت مردمی در بهسازی بافت فرسوده محله جلیلی می‌باشد.

جدول ۷- مهم‌ترین عوامل مؤثر بر مشارکت مردمی در بهسازی بافت فرسوده محله جلیلی شهر کرمانشاه

مهمترین عوامل مؤثر بر مشارکت	میانگین رتبه‌ای	کای اسکوتر	درجه آزادی	سطح معناداری
اعتماد مردم به مسئولین	۸/۴۳			
برگزاری جلسات منظم گفتگو مسئولین با مردم در رابطه با بهسازی بافت‌های فرسوده	۸/۳۲			
ارائه اخبار لازم به ساکنین در مورد تسهیلات ویژه بهسازی بافت‌های فرسوده	۸/۱۸			
روحیه مشارکتی در بین ساکنین	۸/۱۶			
تعلق ساکنین به محله و فضای قدیمی آن	۸/۱۱			
تعیین تکلیف حقوقی املاک مورد نظر	۷/۲۱			
فعالیت مناسب و منظم تشکل‌های مردمی فرهنگی - اجتماعی در محله مورد نظر	۷/۷۵			
اطلاع‌رسانی سازمان‌های مربوطه جهت افزایش آگاهی ساکنین از روش‌های مشارکت در زمینه بهسازی بافت فرسوده	۷/۵	۱۶۵/۳۹	۱۳	۰/۰۰۰
تشکیل تشکل‌های مردمی فرهنگی - اجتماعی در محله مورد نظر	۷/۴			
فراهم آورد مقدمات لازم از طرف مسئولین شهری برای برگزاری جلسات هم‌اندیشی ساکنین محله باهم برای بهسازی و بازسازی بافت فرسوده	۷/۱			
پرداخت بخشی از هزینه‌های بهسازی از طرف دولت	۶/۸۷			
درآمد مناسب و ثابت خاتوارها	۶/۷۷			
ارائه تسهیلات بانکی ویژه بهسازی با بهره کم	۶/۷۲			
مشارکت‌دادن مردم محله در برنامه‌ریزی برای چگونگی بهسازی بافت‌های فرسوده	۶/۴۶			

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج بدست آمده در جدول (۸)، می‌توان عنوان کرد که در سطح ۹۹ درصد اطمینان بین موانع مشارکت مردمی در بهسازی بافت فرسوده محله جلیلی به لحاظ اهمیت از نظر جامعه مورد بررسی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. به عبارتی از نظر افراد مورد مطالعه بعضی از موانع مشارکت افراد در بهسازی بافت فرسوده محله مورد نظر دارای اهمیت بیشتری نسبت به سایر عوامل هستند. همچنین، براساس میانگین رتبه‌ای بدست آمده در جدول مذکور می‌توان گفت که نبود یا کمبود تشکل‌های مردمی فرهنگی - اجتماعی در محله مورد نظر، مهم‌ترین مانع مشارکت مردمی در بهسازی بافت فرسوده محله جلیلی می‌باشد.

جدول ۸- مهم‌ترین موانع مشارکت مردمی در بهسازی بافت فرسوده محله جلیلی شهر کرمانشاه

مهم‌ترین موانع مشارکت	میانگین رتبه‌ای	کای اسکور	درجه آزادی	سطح معناداری
نبود یا کمبود تشکل‌های مردمی فرهنگی - اجتماعی در محله مورد نظر	۱۹/۵۸			
کمبود اعتبارات مخصوص توسعه بافت‌های فرسوده	۱۸/۲۶			
پایین بودن سطح سواد ساکنان محله	۱۶/۵			
عدم امکان دسترسی به بافت مرکزی محله از تمام نقاط شهر	۱۶/۳۸			
عدم اطلاع‌رسانی به موقع و دقیق دولت درباره روش‌های بهسازی و بازسازی بافت‌های فرسوده	۱۶/۲۶			
عدم برگزاری جلسات گفتگو مسئولین با مردم در رابطه با بهسازی بافت‌های فرسوده	۱۶/۱۸			
عدم توانایی مالی ساکنین در بازپرداخت تسهیلات	۱۵/۹۵			
عدم آگاهی ساکنین از تسهیلات ویژه بهسازی بافت‌های فرسوده	۱۵/۵۵			
هزینه زیاد مصالح ساختمانی و ساخت و ساز	۱۵/۲۴			
عدم دسترسی مائین‌آلات به مرکز محله	۱۵/۲۴			
غالب بودن مسائل قومیتی	۱۴/۲			
مشخص نبودن وضعیت حقوقی املاک مورد نظر	۱۳/۶۹			
نبود تجهیزات مناسب برای بهسازی و بازسازی بافت فرسوده در محله	۱۳/۱۸			
عدم برگزاری جلسات هم‌اندیشی ساکنین محله باهم برای بهسازی و بازسازی بافت فرسوده	۱۲/۳۱	۱۴۰۷/۳۱	۲۵	۰/۰۰۰
عدم نفوذپذیری مناسب سواره‌ها	۱۲/۲۷			
ایجاد گرد و غبار در محله به علت معابر و کوچه‌های خاکی و تنگ	۱۲/۲۷			
درآمد پایین خانوارها	۱۲/۲۳			
نداشتن شغل مناسب سرپرست خانوار	۱۱/۸۶			
تعلق بالای ساکنین به محله و فضای قدیمی آن	۱۱/۸۱			
عدم مشارکت‌دادن مردم محله در برنامه‌ریزی برای چگونگی بهسازی بافت‌های فرسوده	۱۱/۷۲			
عدم نظرخواهی ساکنین محله در برنامه‌ریزی‌ها	۱۱/۶۹			
عدم آگاهی ساکنین از روش‌های مشارکت در زمینه بهسازی بافت فرسوده	۱۱/۵۷			
عدم فعالیت مناسب تشکل‌های مردمی فرهنگی - اجتماعی در محله مورد نظر	۱۱/۵			
عدم پرداخت به موقع عوارض شهرداری	۹/۷۷			
هزینه بالای عوارض ساختمانی و تراکم	۸/۱۲			

منبع: یافته‌های پژوهش

### نتیجه‌گیری و دستاوردهای پژوهشی

امروزه در نظام‌های برنامه‌ریزی به ویژه در کشورهای دموکراتیک مشارکت به عنوان یکی از اصیل‌ترین و مقبول‌ترین رویکردها جهت نیل به اهداف برنامه‌ریزی از جمله پایداری پذیرفته شده است چرا که تجربه اجرای تفکرات اقتدارگرایانه این نکته را به اثبات رسانده که طی کردن موفق مسیر فرایند برنامه‌ریزی بدون دخالت و در نظر گرفتن نقش همه بهره‌وران آن امکان‌پذیر نخواهد بود. به نظر می‌رسد در بافت‌های فرسوده با توجه به وسعت دامنه و شدت مسائل گریبانگیر این بافت‌ها کارآمدترین رویکردی که بتوان برای مواجهه با کاستی‌ها و نارسایی‌ها اتخاذ نمود رویکرد مشارکتی باشد. اعتماد و باور به مردم و مشارکت دادن آنها در اداره امور شهر، تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌ها، نگاهی است که اگر به عنوان یک ضرورت در اندیشه تصمیم‌گیران و مدیران شهری باشد، می‌تواند به نتایج موثرتر در فرایند بهسازی و نوسازی مسکن فرسوده و افزایش اعتماد دولت و مردم و ارتقاء سرمایه‌های اجتماعی و در مجموع بهبود کیفیت زندگی شهروندان منجر شود.

در راستای حصول به اهداف مقاله از روش‌های اسنادی شامل مرور مبانی نظری مربوط به بحث مشارکت در برنامه‌ریزی شهری جهت تدوین چارچوب نظری، همچنین روش میدانی شامل استفاده از پرسشنامه جهت دریافت

اطلاعات ملموس از سوی اهالی محله، مصاحبه با مردم محله جهت آگاهی از مشکلات و خواسته‌های آنها و استفاده از تکنیک مشاهده جهت کمک به درک شرایط و روابط موجود استفاده شده است.

بررسی‌های انجام شده در پژوهش نشان می‌دهد از جمله مهم‌ترین عوامل موثر در مشارکت مردم می‌توان به، اعتماد مردم به مسئولین، برگزاری جلسات منظم گفتگوی مسئولین با مردم در رابطه با بهسازی بافت‌های فرسوده، ارائه اخبار لازم به ساکنین در مورد تسهیلات ویژه بهسازی بافت‌های فرسوده، روحیه مشارکتی در بین ساکنین، تعلق ساکنین به محله و فضای قدیمی آن، فعالیت مناسب و منظم تشکل‌های مردمی فرهنگی - اجتماعی در محله مورد نظر، اطلاع‌رسانی سازمان‌های مربوطه جهت افزایش آگاهی ساکنین از روش‌های مشارکت در زمینه بهسازی بافت فرسوده اشاره کرد.

نبود یا کمبود تشکل‌های مردمی فرهنگی - اجتماعی در محله مورد نظر، کمبود اعتبارات مخصوص توسعه بافت‌های فرسوده، عدم امکان دسترسی به بافت مرکزی محله از تمام نقاط شهر، عدم اطلاع‌رسانی به موقع و دقیق دولت درباره روش‌های بهسازی و بازسازی بافت‌های فرسوده، عدم برگزاری جلسات گفتگو مسئولین با مردم در رابطه با بهسازی بافت‌های، عدم توانایی مالی ساکنین در بازپرداخت تسهیلات، عدم آگاهی ساکنین از تسهیلات ویژه بهسازی بافت‌های فرسوده، هزینه زیاد مصالح ساختمانی و ساخت و ساز از مهمترین عواملی است که مانع از تحقق مشارکت مردم می‌شود، که بخشی از آنها به مدیران و بخشی دیگر نیز به شرایط اجتماعی و اقتصادی مردم باز می‌گردد. همچنین بر اساس نتایج به دست آمده مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی کوچکتر از حد متوسط ارزیابی شده، بنابراین مشارکت شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی در سطح مناسبی نمی‌باشد.

با توجه به روند رو به گسترش شهر کرمانشاه به‌ویژه در دهه‌های اخیر، مسأله بافت‌های فرسوده شهری نمود بیشتری پیدا نموده است. توسعه بدون برنامه و ناهماهنگ شهری فرصت مناسبی را جهت شکل‌گیری بافت‌های حاشیه‌ای مهاجرپذیر، قرارگیری بافت‌های روستایی در نواحی شهری و حتی مهاجرت شدن اقتصادی، اجتماعی، کالبدی نواحی از شهر را فراهم نموده است. در این نوع از محلات فقدان تأسیسات محیطی، ناهنجاری‌های اجتماعی و هر عامل مخربی دیگر می‌تواند سلامتی انسان را به خطر اندازد. این بافت‌ها به دلیل فقر ساکنان و مالکین آنها احیاء و نوسازی خود به خود را نداشته و همچنین سرمایه‌داران تمایلی جهت سرمایه‌گذاری در آن را ندارند. چنانچه جهت‌گیری بافت فرسوده به همین منوال صورت پذیرد و به دنبال آن مداخلاتی بدون برنامه انجام پذیرد این بافت‌ها روز به روز بر مشکلاتشان افزوده گشته و به مکان‌هایی آشفته تبدیل می‌شود.

با توجه به نتایج به دست آمده در مطالعه حاضر، پیشنهادهایی را برای افزایش مشارکت مردم در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله جلیلی شهر کرمانشاه می‌توان ارائه نمود:

- ایجاد زمینه‌های اعتمادسازی در منطقه از سوی مسئولان در جهت جلب مشارکت گروه مردمی در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده مورد نظر؛

- بالابردن سطح آگاهی ساکنان محله از مسائل بهسازی و نوسازی بافت فرسوده از طریق آموزش‌های همگانی؛

- ایجاد هسته‌های مدیریت محلی جهت نهادینه کردن فرآیند برنامه‌ریزی و اطلاع‌رسانی مناسب به مردم؛

- کمک به تأسیس تشکل‌های فرهنگی - اجتماعی در محله و فعالیت ساکنین محله در این تشکل‌ها از طریق مسئولین و برنامه‌ریزان شهری؛
- کمک به مردم ساکن در این بافت برای ساخت و اجرای طرح توسط خودشان، که این امر می‌تواند از طریق ایجاد تعاونی‌ها و کمک‌های مالی و دادن وام صورت گیرد؛
- فراهم کردن تخفیف مالیاتی برای مالکان قدیمی: همان‌طور که ذکر شد، یکی از مزایای اصالت بخشی، بالا رفتن قیمت زمین و مسکن است، اما این بالا رفتن قیمت به دلیل افزایش مالیات برای مالک آن سودی ندارد و مالک مجبور به ترک بافت می‌شود. با کاهش مالیات می‌توان مالکان را در محل نگه داشت؛
- وضع قوانین برای کمک به مردم تا در اجرای طرح مشارکت فعال‌تری داشته باشند.

### منابع

- ابراهیم‌زاده، عیسی (۱۳۷۷)، مدیریت مشارکتی شوراهای اسلامی و نظام مدیریت روستایی در ایران، مجله پژوهش، فصلنامه پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، شماره ۲، انتشارات جهاد دانشگاهی تهران.
- اسدیان، فریده، سیاحی، زهرا (۱۳۹۰)، نقش الگوی مشارکت مردمی در بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی، مطالعه موردی: محله عامری اهواز، فصلنامه جغرافیایی آمایش محیط، شماره ۱۲، ۱۶۳-۱۳۹.
- امامی، ه. (۱۳۹۵)، پایگاه اینترنتی نمای ایران؛ بازار سنتی کرمانشاه، برگرفته از سایت <http://www.iranview.com/post/10631>.
- پورسراسکانرود، اکبر، پوراحمد، محمد، عمران زاده، احمد (۱۳۹۰)، ارزیابی میزان مشارکت مردم در بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده، نمونه موردی: محله سیروس منطقه ۱۲ تهران، جغرافیا و برنامه‌ریزی، دوره ۱۶، شماره ۳۶، ۳۲-۱.
- جمعه پور، محمود (۱۳۷۹)، فرایند توسعه پایدار و نقش مشارکت مردمی در مدیریت و بهره‌برداری بهینه و پایدار از منابع طبیعی، مجموعه مقالات اولین همایش منابع طبیعی، مشارکت و توسعه، دفتر ترویج و مشارکت مردمی، تهران.
- جهان‌شاهی، محمدحسین (۱۳۸۲)، تحلیل بافت‌های فرسوده و مشکل سازی شهری و راهبردی آن، مجله جستارهای شهرسازی، شماره ۵، ۶۲-۴۲.
- حبیبی، کیومرث، پور احمد، احمد، مشکینی، ابوالفضل (۱۳۸۶)، بهسازی و نوسازی بافت‌های کهن شهری انتشارات دانشگاه کردستان.
- حناچی، سیمین (۱۳۷۶)، ضرورت باززنده سازی بافت‌های قدیمی شهرهای ایران، مجموعه مقالات همایش تخصصی بافت‌های شهری، وزارت مسکن و شهرسازی، مشهد.
- رزمجویی، بهروز (۱۳۸۲)، راهبردهای مشارکت مردمی در طرح‌های شهری، همایش مسائل شهرسازی ایران، شیراز.
- سعیدی، محمدرضا (۱۳۸۲)، درآمدی بر مشارکت مردمی و سازمان‌های غیردولتی، انتشارات سمت، تهران.
- شیخ‌الاسلامی، علیرضا، ملکی‌آفرین، باوفا، سمیه، جهانی، احمد (۱۳۹۳)، نقش مشارکت مردمی در بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری (نمونه: محله ستارخان در شهر خرم‌آباد)، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری چشم انداز زاگرس، سال ششم، شماره ۱، ۱۴۲-۱۲۱.
- ضرابی، المیرا، فریدطهرانی، سایه (۱۳۸۸)، رویکرد مشارکت جویانه در نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده شهری، مجله آرمانشهر، شماره ۲، ۴۹-۳۹.
- علوی‌تبار، علیرضا (۱۳۷۹)، بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها (تجارت جهانی و ایران)، جلد اول. انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور. تهران.
- عندلیب، علی رضا (۱۳۸۵)، نوسازی بافت‌های فرسوده حرکتی نو در شهر تهران، جلد ۱، انتشارات سازمان نوسازی شهر تهران.
- فرید، یدالله (۱۳۷۳)، جغرافیا و شهرنشینی، انتشارات دانشگاه تبریز، چاپ سوم، تبریز.
- محمدمرادی، اصغر (۱۳۸۲)، ضرورت مرمت، فصلنامه عمران و بهسازی شهری هفت شهر، سال چهارم، شماره ۱۱، ۵-۱.

موحد، علی، فیروزی، محمدعلی، زارعی، رضا، ظفری، مسعود (۱۳۹۲)، نقش سازمان‌های مردم‌نهاد برای مشارکت در بازسازی بافت‌های فرسوده (نمونه موردی: بافت فرسوده بخش مرکزی شهر اهواز)، فصلنامه جغرافیا، دوره جدید، سال ۱۱، شماره ۶، ۷۹-۹۸. وارثی، حمیدرضا، محمدی، جمال، اکبرزاده شیخ محله، راضیه (۱۳۹۴)، بررسی نقش شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری (مطالعه موردی منطقه ۶ شهر اصفهان)، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال هفتم، شماره ۲۵، ۵۹-۸۲. نقدی، اسدالله، کولیوند، شکیبا (۱۳۹۴)، بررسی مشارکت اجتماعی شهروندان در بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری، فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، سال هفتم، شماره ۲۱، ۱-۲۰.

Habitat Debats (1996), "Participation for Efficiency or Empowerment?" Vol. 12, No2, p: 3-50  
Leach, W. , Pelkey, N. W. , & Sabatier, P. A. (2002), Stakeholder Partnership as Collaborative Policymaking Evaluation Criteria applied to Watershed Management in Colifornia and Washington, Journal of Policy analysis and Management, 21 (4), 645- 670 .  
Sabatier, P. A. , & Shaw, L. K. (2009). "Are collaborative watershed management groups democratic? An analysis of California and Washington partnerships". Journal of Soil and Water Conservation, 64 (2), 61A-64A.

